

Важливим є розуміння того, що проектні технології мають високий рівень адаптивності і передбачають суб'єкт-суб'єктну взаємодію його учасників. Це особливо важливо для дітей з особливими потребами, які потребують адаптації до освітньої ситуації, врахування потреб та потенційних можливостей інтелектуального, фізичного розвитку кожного.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Люшненко, Т. О. (2020) *Використання методу проектів у виховній роботі з дітьми з особливими освітніми потребами*. Полтава. Центр Прогресивної Освіти "Генезум". Відновлено з <https://genezum.org/library/vykorystannya-metodu-proektiv-u-vyhovniy-roboti-z-ditmy-z-osoblyvymy-osvitnimy-potrebamy>
2. Кухаренко, В. М., Березенська, С. М., Бугайчук, К. Л. (2016). *Теорія та практика змішаного навчання*. Харків: "Міськдрук", НТУ "ХПГ".
3. Франчук, Т. Й. (2020). *Проектний формат переходу на компетентнісну модель професійної освіти*. Європейська проектна культура в Україні: стан, проблеми, перспективи. ЗНУ.
4. Bonk, C. J., & Graham, C. R. (2006). *The handbook of blended learning environments: Global perspectives, local designs*. San Francisco: Jossey-Bass/Pfeiffer.

Шелестова Л. В.

*Інститут педагогіки НАПН України
(Київ, Україна)*

ЗМІШАНА ФОРМА ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАННЯ В СУЧАСНІЙ ШКОЛІ

Одним із трендів сучасної освіти є змішане навчання (англ. – *blended learning*), яке за оцінками експертів лишатиметься таким в найближче десятиліття. Ця форма організації навчання дає змогу більш ефективно використовувати переваги очного та електронного навчання, компенсувати недоліки кожного із них.

Під змішаним навчанням розуміють поєднання традиційних форм навчання з інноваційними, зокрема й з мережевими та дистанційними (3); поєднання різних форматів навчання в межах одного класу, що забезпечує персоналізацію навчання шляхом наданням учням права вибору умов та контролю над процесом оволодіння необхідними компетентностями (8); гібрид між онлайн та офлайн заняттями у класі (2). Навчання онлайн передбачає цілеспрямований, спеціально організований процес взаємодії учнів і педагога, із засобами інформаційних і комунікаційних технологій (ІКТ) та між собою. Він некритичний в просторі, часі і конкретній освітній установі і протікає в специфічній педагогічній системі, елементами якої є мета, зміст, засоби, методи і форми, педагог і учень» (1). За змішаного навчання частина пізнавальної діяльності учнів відбувається на уроці під безпосереднім керівництвом учителя, а друга - у самостійній роботі з електронними ресурсами індивідуально або в групах (5).

З огляду на вище викладене робимо висновок про те, що змішане навчання містить два складники, які постійно взаємодіють та утворюють єдине ціле: офлайн/очне навчання (формат занять у класі) та онлайн/електронне навчання (заняття з використанням цифрових інструментів).

Загальновідомо, що не лише зміст навчання впливає на форму організації навчання, а й форма організації навчання неминуче впливає на зміст, особливості передачі змісту, взаємодію учасників освітнього процесу, засоби навчання (6). Форми організації навчання виконують інтегративну функцію, оскільки в них в упорядкованому вигляді входять всі основні елементи процесу навчання (І. М. Чередов). Форма організації є спеціальною конструкцією, яка характеризує «зовнішню» сторону процесу навчання, обумовлену змістом, методами, прийомами, засобами, видами навчальної діяльності, особливостями взаємозв'язку педагога і учнів при роботі над навчальним матеріалом. Саме форма визначає, яким чином повинен бути організований навчальний процес (7); в чому полягають особливості взаємодії вчителя і учнів, яким є співвідношення управління і самоврядування, які особливості місця і часу навчання, кількості учнів, цілей, засобів, змісту, методів і результатів навчання (1, с. 307)

Педагогічні можливості змішаної форми навчання базуються на використанні цифрових ресурсів у навчальному процесі, а це означає, що навчальний час не обмежується уроком або навчальним днем; навчальний процес виходить за межі класу чи навіть школи; навчальний процес стає більш адаптивним та персоналізованим за рахунок використання тих методів і навчальних матеріалів, які найкраще задовольняють пізнавальні потреби учнів; допускаються варіації стосовно темпу виконання завдань задля відпрацювання певних навичок та якісного засвоєння навчального змісту (8).

Змішаному навчанню властива персоналізація (індивідуалізація), досвідно-орієнтований характер навчання, високий рівень домагань та самоконтроль (Б. Грінберг, Р. Шварц, М. Хорн) (9). Персоналізація (Personalization, індивідуалізація) полягає у врахуванні пізнавальних потреб та інтересів кожного учня. Досвідно-орієнтований характер (Mastery-based learning) передбачає надання учням можливості переходити до вивчення нової теми лише після якісного засвоєння попередньої теми та вироблення певних умінь та навичок; кожен учень має змогу навчатися у зручному для себе темпі. Високий рівень домагань (High expectations for pupils) передбачає усвідомлення учнями необхідності встановлення жорстких вимог до себе у процесі навчання з метою досягнення високого рівня успішності. Самоконтроль (Pupil ownership) означає самостійний вибір учнями змісту та засобів навчання, самостійного здійснення контролю за успішністю оволодіння вміннями і навичками.

Невід'ємною складовою змішаного навчання є використання цифрових освітніх ресурсів, які набувають абсолютно нових дидактичних властивостей (Т. В. Долгова): різноманіття форм подання навчального контенту та мультимедійності; надлишковості, різнорівневості і, як наслідок, варіативності; інтерактивності; гнучкості та адаптивності. Водночас, цифровим освітнім ресурсам мають бути притаманні й такі традиційні властивості як науковість, наочність, структурованість і системне викладення навчального матеріалу (3, 4).

Реалізація змішаного навчання передбачає використання різноманітних типів цифрових ресурсів: інструментів для планування навчальної діяльності (електронних журналів, органайзерів); інструментів для створення спільнот (соціальних мереж); інструментів для співпраці (Google Docs, Word Online тощо); інструментів для комунікації та зворотного зв'язку (Edmodo, Hangouts, ZOOM, Meet, Skype тощо); інструментів для створення навчального контенту (Padlet, Educreations, Quizlet, QuizWhizzer, Kahoot!, МАЙСТЕР-ТЕСТ, ClassMarker тощо) цифрові колекції навчального контенту (Testorium, Mozaik, Octagon Studio тощо) тощо.

Узагальнюючи результати науковців і практиків, виділимо такі особливості змішаного навчання:

- *зміна акцентів у взаєминах педагога й учнів*: учитель виконує роль тьютора, консультанта з певного навчального предмета; замість озвучування навчального матеріалу та опрацювання певних навичок, вчитель організовує навчальний процес;
- *пріоритет самостійної діяльності учнів* (основу навчальної діяльності складає цілеспрямована, інтенсивна і контрольована самостійна робота; кожен учень може навчатися в зручному для себе місці, за індивідуальним планом, комплексно використовуючи спеціальні засоби навчання та узгоджуючи можливість спеціального контакту з учителем; учень стає суб'єктом, якому допомагають навчатися);
- *організація індивідуальної підтримки* кожному учневі як у процесі навчання в класі, так і під час спілкування у мережі за допомогою отримання зворотного зв'язку від учителя;
- *активне використання групової форми роботи* (робота над проектами, організація дискусій, семінарів, форумів, електронних конференцій, які синхронні або асинхронні за часом);
- *використання цифрових ресурсів*, що передбачає роботу з будь-яким контентом у будь-який час у режимі онлайн, відслідкувати свій рейтинг у електронному журналі, пройти тестування з метою перевірки власних знань із навчального предмету, ознайомитись із додатковими джерелами з теми за допомогою аудіо- чи відеоуроків, презентацій тощо.

Отже, змішане навчання дає змогу розширити освітні можливості учнів за рахунок збільшення доступності і гнучкості освіти, врахування їх індивідуальних освітніх потреб, а також темпу і ритму освоєння навчального матеріалу; стимулювати формування активної

позиції учня: підвищення його мотивації, самостійності, соціальної активності, в тому числі в освоєнні навчального матеріалу, рефлексії та самоаналізу і, як наслідок, підвищення ефективності освітнього процесу в цілому; трансформувати стиль педагога: перейти від трансляції знань до інтерактивного взаємодії з учнями, що сприяє конструюванню навчаються власних знань; індивідуалізувати і персоналізувати освітній процес, коли учень самостійно визначає свої навчальні цілі, способи їх досягнення, враховуючи свої освітні потреби, інтереси і здібності, а вчитель виконує роль помічника і наставника.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андреев, А. А., Солдаткин, В. И. (1999). *Дистанционное обучение: сущность, технология, организация*. Москва: МЭСИ.
2. Гудым, Е. Г. (2021). Технология смешанного обучения. *Инфоурок*. Отображено с: <https://infourok.ru/doklad-po-teme-tehnologiya-smeshannogo-obucheniya-5049965.html>
3. Долгова, Т. В. (2017). Смешанное обучение – инновация XXI века. *Интерактивное образование. Информационно-публицистический образовательный журнал*. Отображено с: <https://interactiv.su/2017/12/31/%D1%81%D0%BC%D0%B5%D1%88%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D0%BE%D0%B5-%D0%BE%D0%B1%D1%83%D1%87%D0%B5%D0%BD%D0%B8%D0%B5-%D0%B8%D0%BD%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%B0%D1%86%D0%B8%D1%8F-xxi-%D0%B2%D0%B5%D0%BA%D0%B0/>
4. Круподерова, Е. П., Круподерова, К. Р., Кадиленко, Н. С. (2019). ИКТ-инструменты для реализации смешанного обучения в условиях предметной цифровой среды. *Проблемы современного педагогического образования*, 64–1, 179–182.
5. Кузьменко, О. (2017). Змішане навчання як інноваційна форма організації навчального процесу в школі. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: педагогіка*, 3, 140-147.
6. Ситаров В. А. (2004). *Дидактика: Учеб. пособие для студ. высш. пед. учеб. заведений*. Москва: Издательский центр «Академия» Отображено с: http://www.p-lib.ru/pedagogika/sitarov_didaktika/sitarov_didaktika44.html
7. Чередов, И. М. (1988). *Формы учебной работы в средней школе*. Москва: Просвещение.
8. Blended Learning. *The Clayton Christensen Institute*. (2017). Retrieved from: <https://goo.gl/1Ipmh> Greenberg, B. (2017). Blended Learning: Personalizing Education for Students: online course. *Coursera*. Retrieved from: <https://goo.gl/7ZneuO>

Шпарик О. М.

*Институт педагогіки НАПН України
(Київ, Україна)*

ПІДХОДИ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В УМОВАХ НЕПРОГНОЗОВАНИХ ВПЛИВІВ

Протягом навчального 2019/2020 року через пандемію COVID-19 багатьом навчальним закладам довелося терміново впроваджувати в освітній процес різні форми організації навчання (*educational delivery models/modes*), які різнилися залежно від загальнодержавного формату реагування на пандемію, від технічних і фінансових можливостей, а також від національних особливостей організації освіти в кожній країні та найбільш педагогічно доцільних стратегій для досягнення бажаного результату навчання.

Найпоширенішими підходами до організації навчання стали ті, які насамперед були визначені обсягом необхідної взаємодії між вчителем та учнями, а також співвідносилися з інтеграцією цифрових технологій та різних типів взаємодії – синхронною (в режимі реального часу) та асинхронною:

- **традиційний підхід** – фізичний клас (*Face to Face, F2F*): може включати веб-сховище навчальних матеріалів, проте онлайн-навчання інтегровано незначним чином або взагалі відсутнє; як правило, не передбачає скорочення традиційного навчального середовища;
- **адаптивний підхід** – дистанційне навчання (*distance learning*): може бути доступне у будь-який час/ в будь-якому місці (синхронне або асинхронне);
- **гібридний підхід** – змішане навчання (*blended learning*): поєднання традиційного режиму навчання (фізичний клас) з різними обсягами навчальної діяльності в Інтернеті або в мережі; як правило, передбачає скорочення традиційного навчального середовища у класі (Brinthaupt et al., 2014).